

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

שם השיעור: קריאת שמע המורחבת (שיעור מס' 114) שם המרצה הרב ד"ר יואל בן-נון

קריאת שמע המורחבת

שתי הפרשיות של קריאת שמע מספר דברים, אינן רק דומות בנושא ובפרטים, בעיקר בסיומן, ואינן רק צמד פרשיות לחובת קריאה, וכתובה בתפילין ובמזוזות – אלא, הן פתיחה וסיום של 'מצוות האמונה', כלומר, מצוות אהבת ה', יראתו ועבודתו, והרחקת כל הקשור בעבודת אלילים במפגש עם ארץ שבעת העמים.

פרשיית 'שמע' המורחבת	פרשיית 'והיה אם שמע' המורחבת
(ו', ה) "ואהבת את ה' א-להיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"	(י"א, א) "ואהבת את ה' א-להיך ושמרת משמרתו, וחקתיו, ומשפטיו, ומצותיו, כל הימים".
(ו', יג) "את ה' א-להיך תירא, ואתו תעבד, ובשמו תשבֵע".	(י"א, יג) "...לאהבה את ה' א-להיכם ולעבדו, בכל לבבכם ובכל נפשכם".
(ו', יב-ג) "למען תירא את ה' א-להיך לשמר את כל חקתיו ומצותיו, אשר אנכי מצוך, אתה ובנדך ובן בנדך כל ימי חיידך, ולמען יארכן ימידך. ושמעת ישראל ושמרת לעשות, אשר ייטב לך, ואשר תרבונו מאד, כאשר דבר ה' א-להי אבותיך לך, ארץ זבת חלב ודבש"	(י"ב-יג) "... כי אם ליראה את ה' א-להיך, ללכת בכל דרכיו, ולאהבה אתו, ולעבד את ה' א-להיך, בכל לבבך ובכל נפשך. לשמר את מצות ה' ואת חקתיו אשר אנכי מצוך היום, לטוב לך".
(ו', ו-ט) "והיו הדברים האלה, אשר אנכי מצוך היום, על לבבך. ושננתם לבניך, ודברתם בס, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך, ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על ידך, והיו לטטפת בין עיניך. וכתבתם על מזוזות ביתך, ובשעריך".	(י"א, ח-כ) "ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, וקשרתם אתם לאות על ידכם, והיו לטוטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בס, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך, ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך, ובשעריך".

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

התבוננות קלה בדברים פרק ו' תראה לנו מיד, שכולו מרוכז בתחום ההכרה והתודעה, החל ממצוות ייחוד ה' – "ה'
 א-להינו ה' אחד" – דרך מצוות אהבת ה', יראתו ועבודתו, והשבועה [רק] בשמו – עד לאזהרות שבפרק, שגם הן
 מכוונות לתודעה ולהכרה, והן שלוש –

1. "הִשָּׁמֵר לך פן תשכח את ה', אשר הוציאך מארץ מצרים, מבית עבדים" (ו', יב);

2. "לא תלכון אחרי אלהים אחרים, מֵאלהי העמים אשר סביבותיכם" (ו', יד);

3. "לא תִּנְסוּ את ה' א-להיכם, כאשר נִסיתם בַּמִּסָּה" (ו', טז);

עיון קצר בשיטת הרמב"ם שבאה לידי ביטוי גם בספר המצוות, וגם ב'משנה תורה', מראה שבדיוק כך פירש
 הרמב"ם גם את התורה, וגם את חז"ל. המצוות הראשונות שמנה הרמב"ם, הן:

א. ידיעת מציאותו – "אנכי ה' א-להיך".

ב. ידיעת ייחודו – "שמע ישראל, ה' א-להינו ה' אחד".

ג. אהבת ה' – "ואהבת את ה' א-להיך".

ד. יראת ה' – "את ה' א-להיך תירא".

ה. עבודתו – "אתו תעבד".

ו. להידבק בחכמים – "ובו תדבק".

ז. להישבע בשמו כשנצטרך לקיים דבר – "ובשמו תִּשָּׁבַע".

ח. ללכת בדרכיו – "ללכת בכל דרכיו" / "והלכת בדרכיו" (דברים י', יב / כ"ח, ט).

ט. לקדש את שמו – "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כ"ב, לב) – זו המצוה הראשונה, שהרמב"ם מונה ממקור
 אחר זולת ספר דברים, בגלל תוכנה ומשמעותה, שמתקשרים למצוות 'האמונה'. כל המצוות שקדמו, חיובן העיקרי
 בא מפרשיות קריאת שמע המורחבת, מפרשת 'שמע' < 'והיה אם שמע'.

י. קריאת שמע ערבית ושחרית – "וְדָבַרְתָּ בָּם ... בשכבך ובקומך".

יא. ללמוד תורה וללמדה – "ושִׁנַּתְּם לבניך".

יב. להניח תפילין של ראש – "והיו לטטפת בין עיניך".

יג. להניח תפילין של יד – "וקשרתם לאות על ירך".

יד. לעשות ציצית – "ועשו להם ציצית" (במדבר ט"ו, לח) – זו המצוה השנייה, שהרמב"ם מצרף למצוות קריאת שמע
 המורחבת שלא מספר דברים, כמובן, על פי קביעת חז"ל לצרפה לקריאת שמע.

טו. לעשות מזוזה – "וכתבתם על מזוזות ביתך, ובשעריך".

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

המצוות שבין "שמע" לבין "והיה אם שמע"

אלו מצוות אנו מוצאים בפרשיות התווד, בין 'שמע' לבין 'והיה אם שמע'?

פרק ז' כולו עוסק בביעור עבודת אלילים של שבעת העמים, יחד עם איסורי ברית וחיתון, והרחקות מן החרם והשלל במלחמה נגדם.

פרק ח' כולו בחובת הזכירה והברכה על הטוב והשובע שבארץ ישראל, ואזהרה מפני השכחה הצפויה, והיא ברכת המזון המחויבת מן התורה (מצוה י"ט בספר המצוות). פרק זה דומה בניסוחיו ובתוכנו, לפרק ו' (פרשיית 'שמע'), כמו גם לאמור בפרק י' מפסוק יב עד אחרי פרשיית 'והיה אם שמע' בפרק י"א. התוכן של ברכת המזון משתלב היטב בתוכן של קריאת שמע – שתיהן מצוות של דיבור שמעצב תודעה והכרה.

פרק ט' (ובכללו גם פרק י' פסוקים א-יא) כולו תוכחה על חטאי המדבר, אך בעיקר על חטא העגל, שרק הוא מפורט ביותר, ולפיכך, יש כאן מיקוד התוכחה בחטאי עבודה זרה.

קל לראות, שכל הפרשיות קשורות לגמרי לשני הדיברות הראשונים, והמבנה הכולל שלהם הוא –

א'. מצוות 'האמונה' – תודעה והכרה, זכירה, אהבה, יראה ועבודה.

אזהרות מפני שכחה, מפני השפעה זרה ומפני פקפוקי ניסיון.

ב'. "שמע ישראל" – מצוות ביעור עבודת אלילים, והרחקות ממנה ומעובדיה.

א'. הודאה על הטוב וברכת המזון.

אזהרה מפני שכחה.

ב'. תוכחה נגד עבודה זרה של חטא העגל (וחטאי המדבר).

א'. חזרה ליראת ה' ולאהבתו, לזכירה ולתודעה.

חזרה לאזהרה מפני עבודת אלילים – ולתוכחה.

זהו המבנה של פרשיות קריאת שמע המורחבת, בספר דברים – 'שמע' < 'והיה אם שמע' הם הפתיחה והסיום, ובתווד, איסורי עבודת אלילים, ותוכחת חטא העגל, ובין שני פרקים אלה – הודאת ברכת המזון עם הזכירה ונגד השכחה. תבנית הסדר היא –

א' – ב' – א' – ב' – א'